

FOKUS

KVINNER SAMMEN

WOMEN UNITED NO. 3 / 2015

FN melder om
systemsvikt:
Kvinnene fratras
økonomiske
muligheter

Can Paris shift us
away from dirty
economies?

Te-strid i India:

Kamalam krever 64 kroner dagen

Editor's note

ELDRID OFTESTAD,
REDAKTØR, KVINNER SAMMEN

Det svulstige ordet «bærekraft» og «bærekraftig» har fått et comeback. Gro Harlem Brundtlands «bærekraftig utvikling» fra slutten av 80-tallet er revitalisert med FNs nye bærekraftsmål. Direktør Kristin Skogen Lund i NHO og LO-leder Gerd Kristiansen introduserte nylig «bærekrafts-alternativet» der de understreker at vi trenger flere jobber og et bærekraftig arbeids- og næringsliv.

«Bærekraft» brukes gjerne for å beskrive noe som bærer seg økonomisk uten at det går utover noe annet, som for eksempel klima og miljø. Det finnes nok av eksempler som viser at den økonomiske utviklingen har gått utover kvinnene. Hvordan kan vi gjøre den økonomiske utviklingen bærekraftig for kvinner, slik at de også kan oppnå økonomiske rettigheter, muligheter og anerkjennelse?

UN Women viser i rapporten «Progress of the Worlds Women 2015-2016. Transforming Economies, Realizing Rights» at problemet ligger i systemet, i politikken, i de

statlige ordningene eller mangelen på dem. Det er ikke kvinnes valg å ta de usikre jobbene med de dårligste lønningene, som for eksempel arbeidet i hjemmet. Hvorfor synliggjøres ikke dette i bruttonasjonalproduktet? Kvinners arbeid i hjemmet pleide å være en del av nasjonalregnskapet i Norge like etter 2. verdenskrig, forteller Iulie Aslaksen i SSB. Det ble etter hvert utelatt på grunn av kravet om at BNP-tallene skulle kunne sammenliknes med andre land i verden.

Selv om økonomiske rettigheter er en av FNs menneskerettigheter, er det gjerne de politiske og sivile rettighetene som får mest oppmerksomhet. Retten til arbeid, utdanning og god levestandard lyder kanskje ikke så velklingende som for eksempel rettsikkerhet, likhet for loven og ytringsfrihet. Men det er knyttet tett sammen i et selvsagt fellesskap. Får kvinner økonomiske muligheter, vil det synes i samfunnet ellers. Det vil gi bærekraft. □

Innhold

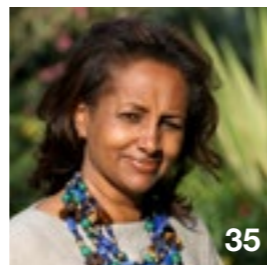
- 4** Hva mener vi egentlig med kvinners økonomiske rettigheter?
- 7** FN-rapport om kvinners økonomiske situasjon i dag
- 13** Lilys dagbok
- 19** Tax and its impact on women's rights
- 22** Feministisk økonomi og bærekraftig utvikling
- 24** Kvinners livsløp i Guatemala, Norge og Uganda
- 30** Can Paris shift us away from dirty economies?
- 34** Boktips

Kvinnelige indiske teplukkere streiker for bedre lønn og arbeidsforhold. En løsning er å gjøre kvinner økonomisk uavhengige gjennom yrkesopplæring. Foto: Lisbet Jære

Kvinner i Sri Lanka sliter med økonomiske ettervirkninger etter borgerkrigen. I kampanjen «Let them come home – We have waited enough» krever de svar på hva skjedde med de drepte. Foto: Lisbet Jære

Backtalk: Hibaqa Osman calls for action to improve women's economic rights.

2015 – året med de store markeringene for likestilling

GRO LINDSTAD,
DAGLIG LEDER, FOKUS
GROLIND

Et forsøk på et tilbakeblikk på året som har gått, kan vi slå fast at vi har jublet og markert, vi har jublet og grått og vi har oppnådd mye – og vi har langt igjen.

Vi markerte 20-års jubileet for FNs forrige store kvinnekongress, som fant sted i Beijing, og konstaterer at vi har beveget oss fremover på 20 år. 143 av 195 land i verden har likestilling mellom menn og kvinner som del av grunnlovene sine. Samtidig ser vi at likestilling i grunnloven ikke nødvendigvis betyr likestilling i praksis, eller at likestilling gjennomføres i annet lovverk som vedtas. Både UN Women og Verdensbanken har kommet ut med viktige rapporter som dokumenterer diskriminering, samtidig gir de begge konkrete forslag til tiltak og muligheter for endringer.

I 2015 var det 15 år siden FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Markeringen i New York i oktober synliggjorde at vi har langt igjen før kvinner tas med som likeverdige og inkluderte parter i fredsforhandlinger. Samtidig kan vi juble for at kvinner faktisk har blitt inkludert i forbindelse med fredsforhandlingene mellom partene i Colombia.

Nigeria fikk i fjor endelig lovforbud mot kjønnslemlestelse, og i Colombia og Brasil vedtok parlamentene lover som gjør femicide (drap på kvinner fordi de er kvinner) straffbart. 15 andre land i Latin-Amerika har allerede slik lovgivning. Samtidig foregår det skarpe diskusjoner og konflikter i en rekke land knyttet til retten til abort og kvinners rett til å bestemme over egen kropp. Blant annet ble det holdt høring i Kongressen i USA i fjor, med formål å fjerne støtten til Planned Parenthood, en organisasjon som gir helsetilbud til kvinner.

Samtidig stemte velgere i Irland ja til at lesbiske og homofile par skulle få lik rett til å inngå ekteskap. Kina vedtok for første gang lovgivning vedrørende vold i nære relasjoner som omfatter likekjønnede par.

I Malawi vedtok man en ny lov som satte alder for å kunne inngå ekteskap til 18 år, og en lokal leder opphevet 330 barneekteskap.

Det var 20 år siden krigen i det tidligere Jugoslavia tok slutt og Dayton-avtalen ble underskrevet. Fremdeles har ikke de mellom 20 000 og 50 000 som ble utsatt for voldtekt og overgrep fått oppreisning og den hjelpen de skulle hatt. Høsten 2015 ga en bosnisk domstol for første gang noensinne økonomisk kompensasjon til en som under krigen som tenåring ble voldtatt av to soldater.

Med den humanitære katastrofen vi er vitne til i Syria og flere andre land i regionen, dokumenteres nye overgrep mot kvinner og jenter. Og viljen til å gripe fatt i det, er fremdeles ikke på langt nær god nok.

I September 2015 vedtok FNs medlemsland de nye bærekraftsmålene, som vi nå skal følge opp. Alle medlemslandene må rapportere på sin oppfyllelse, og kvinner og likestilling er inkludert på en tydeligere og mer gjennomgående måte enn i FNs tusenårsplan. Vi har en stor jobb å gjøre i årene fremover. Vi må feire seierne og fremskrittene og bli konstruktivt forbannet på mangel på fremskritt og mulige tilbakeslag.

Eleanor Roosevelt sa en gang «A woman is like a tea bag – you can't tell how strong she is until you put her in hot water.» Det får være et symbol på fighting spirit i året som kommer! □

Gro Lindstad
Daglig leder, FOKUS

6 spørsmål og svar om kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse

TEKST: ANITA SÆBØ,
RÅDGIVER, FOKUS

1. Hva er kvinners økonomiske rettigheter?

Kvinner økonomiske rettigheter og deltakelse handler både om privatøkonomi og makroøkonomi, om retten til et anstendig arbeidsliv, retten til å eie og arve og å kunne opprette en konto i eget navn og å få lån. Men det handler også om hvordan et lands skattesystem eller velferdsordninger er utformet. Kvinner og menn lever ulike liv, blant annet når det kommer til yrkesdeltakelse. Dermed vil også det som i utgangspunktet er kjønnsnøytrale ordninger, for eksempel tilgang til barnehager og pensjonsordninger, slå ulikt ut for kvinner versus menn. Ved mangel på barnehageplass er det gjerne mor som blir hjemme, og lavere yrkesdeltakelse gjør at langt flere kvinner enn menn ender som minstepensjonister.

2. Hva sier Kvinnekonvensjonen om kvinners økonomiske rettigheter?

Kvinnekonvensjonen slår blant annet fast at retten til arbeid er en rett for alle mennesker. Landene som har sluttet seg til konvensjonen skal treffe alle tjenlige tiltak for å avskaffe diskriminering av kvinner på arbeidsmarkedet. Kvinner og menn skal for eksempel vurderes ut ifra de samme utvalgskriteriene ved ansettelser, og de skal motta lik lønn for likt arbeid. Videre understreker konvensjonen at kvinner ikke kan diskrimineres som følge av ekteskap eller morsrollen. Kvinner skal være sikret de samme rettighetene som menn til trygdeytelser til familien, banklån, pantelån og andre former for kreditt og ha samme rett til å inngå avtaler og forvalte eiendom.

Kvinnekonvensjonen tar også hensyn til de spesielle utfordringene kvinner på landsbygda møter, blant annet ved at disse kvinnene ofte har arbeid som faller utenfor pengeøkonomien, ikke minst innen landbruket. Konvensjonen understreker at kvinner på landsbygda skal ha lik rett som menn til å dra nytte av alle lokale opplærings- og videreutdanningstilbud og til å organisere selvhjelps-grupper og samvirketiltak. Videre understrekes viktigheten av å ikke diskriminere kvinner i adgangen

til kreditter og lån til landbruksformål, ordninger for markedsføring og teknologi. Kvinner og menn skal også få lik behandling ved jord- og landbruksreformer og nye bruks- og bosettingsplaner.

3. Er kvinners økonomiske deltakelse inkludert i FNs bærekraftsmål?

Ja, under mål nummer 5 «Oppnå full likestilling mellom kjønnene, og myndiggjøre jenter og kvinner» er det et delmål at man skal gjennomføre reformer for å gi kvinner de samme rettighetene som menn til økonomiske ressurser, eierskap og kontroll over land og andre former for eiendom, finanstjenester, arv og naturressurser. Det er også et mål at ulønnet omsorgsarbeid og husarbeid må anerkjennes og verdsettes og at det offentlige må tilby egnede sosiale tjenester og infrastruktur, i tillegg til at man må fremme et felles ansvar for disse oppgavene innen husholdningen og familien.

Kvinner økonomiske deltakelse løftes også under mål nummer 8 «Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle», hvor det understrekes at målet også gjelder alle kvinner. Lik lønn for likt arbeid løftes også som et delmål.

4. Kvinner anno 2016 har lavere inntekt enn menn. Hvorfor?

I løpet av livet vil en kvinne i snitt tjene halvparten av hva en mann gjør. Dette til tross for at kvinner i nesten samtlige land i verden har lengre arbeidsdager enn menn. Men en stor del av kvinners arbeidsinnsats består i ulønnet omsorgsarbeid eller er uformelle jobber uten kontrakt, fast lønn eller ordnede arbeidsforhold.

Kvinner utgjør 41 prosent av dem som har betalt arbeid utenfor jordbruket. Det har skjedd en sakte økning siden 1990, da tallet var 35 prosent. Globalt er 75 prosent av mennene i arbeidsfør alder (fra 15 år og oppover) en del av arbeidsstyrken, mens dette bare gjelder for 50 prosent av kvinnene.

Lavere inntekt for kvinner enn menn er gjengs over hele verden. I Norge er den gjennomsnittlige månedslønnen til kvinner som jobber fulltid cirka 86 prosent av mennenes. Dette skyldes blant annet et kjønnsdelt arbeidsmarked, hvor kvinner er overrepresentert innen sektorene med lavest lønn og at kvinner i mindre grad enn menn innehar lederstillinger. Norske kvinners årlige bruttoinntekt utgjør bare 67 prosent av mennenes. Dette er fordi færre kvinner er yrkesaktive, og at kvinner oftere jobber deltid. I tillegg er et stort flertall av landets minstepensjonister kvinner.

5. Hva bremser kvinners økonomiske deltakelse?

Kvinner økonomiske rettigheter er nedfelt i flere konvensjoner, men likevel er lovverket i mange land fortsatt en barriere for kvinners økonomiske deltakelse. Tall fra Verdensbanken viser at i 2013 hadde minst 128 av 143 undersøkte land fortsatt lover og reguleringer som diskriminerer kvinner og fungerer som en barriere mot deres yrkesdeltakelse. Hindringene kan handle om alt fra manglende tilgang på ID-kort til at gifte kvinner må ha tillatelse fra ektemannen for å kunne ta seg arbeid utenfor hjemmet.

En annen viktig bremsekloss for kvinners økonomiske deltakelse, er husarbeid og ubetalt omsorgsarbeid. Det er anslått at på bare én dag vil mer enn 152 millioner timer av kvinner og jenters tid bli brukt til å hente vann for bruk i hjemmet. Det tilsvarer full åttetimers dag for 19 millioner mennesker. Videre vet vi at ulike former for menneskerettighetsbrudd, som vold og manglende muligheter til å bestemme om og når man vil ha barn, begrenser kvinners muligheter til yrkesdeltakelse. Kultur og holdninger innskrenker også kvinners økonomiske muligheter. Tall fra Verdensbanken viser at på verdensbasis mener fire av ti spurte at menn har større rett på arbeid enn kvinner når jobber er mangelvare. For utviklingslandene er tallet nesten fem av ti.

Kvinnene på landsbygda har ofte hatt arbeid som faller utenfor pengeøkonomien, skriver Anita Sæbø. Illustrasjonsfoto: Flickr / P. Casier (CGIAR)

« I LØPET AV LIVET VIL EN KVINNE I SNITT TJENE HALV- PARTEN AV HVA EN MANN GJØR. »

KVINNERS ØKONOMISKE RETTIGHETER:

FNs kvinnekonvensjon

Konvensjon basert på FNs erklæring om kvinners rettigheter som ble vedtatt i 1967. Erklæringen var et resultat av arbeidet til FNs kommisjon for kvinners rettigheter (CSW). Kvinnekonvensjonen ble først gjeldende i 1981. Målet med Kvinnekonvensjonen er å avskaffe diskriminering og beskytte kvinners rettigheter og forsterke likestillingsartiklene i de andre menneskerettighetskonvensjonene.

I konvensjonen fremmes økonomiske rettigheter flere steder, og det understrekes står blant annet at «...de stater som har tiltrådt De internasjonale Menneskerettskonvensjoner (Generalforsamlingen resolusjon 2200A (XXI), er forpliktet til å sikre lik rett for menn og kvinner til å dra nytte av alle økonomiske, sosiale, kulturelle, sivile og politiske rettigheter...»

ØSK

FNs internasjonale konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) ble vedtatt i 1966. Formålet er å sørge for at innbyggere har tilgang på blant annet mat, vann, bolig, utdanning og grunnleggende helsetjenester. ØSK har ofte kommet i bakgrunnen av Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP).

FNs bærekraftsmål

Mål nummer 5 og 8 av FNs bærekraftsmål fremmer kvinners økonomiske deltakelse. Et av delmålene til mål nummer 8 er å sørge for at alle mennesker har en anstendig jobb. Med anstendig jobb menes arbeid som er produktivt, gir en rettferdig inntekt og som innebærer sikkerhet på arbeidsplassen og sosial beskyttelse til familier.

Handlingsplanen fra Beijing

På Kvinnekonferansen i Beijing i 1995 ble det vedtatt en handlingsplan som inneholder flere tiltak om økonomi. Blant annet ble det vedtatt å fremme kvinners økonomiske uavhengighet og rettigheter, inkludert tilgang til lønnet arbeid, tilfredsstillende arbeidsforhold og kontroll over økonomiske ressurser.

Kilder: FN-sambandet og Kvinner Sammen

Infographic: UN Women

» 6. Handler kvinners økonomiske deltakelse om mer enn å realisere kvinners rettigheter?

Kvinnens økonomiske deltakelse er selvsagt et spørsmål om kvinners rettigheter, men det er også god samfunnsøkonomi. For eksempel viser en studie gjort av Det internasjonale pengefondet at Egypt kan oppnå en økonomisk vekst på 34 prosent, dersom like mange kvinner som menn blir en del av landets arbeidsstyrke.

I tillegg får det ofte positive konsekvenser for familien for øvrig dersom kvinnene i husholdningen, og særlig mor, har tilgang på egne midler. Mors penger blir gjerne investert i barns helse og utdanning. Videre vet vi at dersom kvinnelige bønder i større grad fikk tilgang til land, kreditt, maskiner og opplæring i ny teknologi, så ville produksjonen økt så mye at 100-150 millioner færre mennesker hadde trengt å sulte. □

Kilder: *Progress of the World's Women 2015 -2016. Transforming Economies, Realizing Rights* (UN Women), *Gender at Work. A Companion to the World Development Report on Jobs* (The World Bank), *Women, Work and the Economy* (The International Monetary Fund), *Gender Equality and Food Security—Women's Empowerment as a Tool Against Hunger* (The Food and Agriculture Organization of the United Nations and The Asian Development Bank), *Women, Business and the Law 2014*, www.fn.no og www.ssb.no

Verdens kvinner i tall

Ny rapport fra UN Women gjør opp status for kvinners økonomiske rettigheter.

«Vår analyse viser at økonomisk og sosialpolitikk kan bidra til mer rettferdige og likestilte samfunn i likhet med sterkere og velstående økonomier, hvis de er utformet og implementert med kvinners rettigheter i sentrum.» Dette sier direktør Phumzile Mlambo-Ngcuka i UN Women i sin innledningen til rapporten «Progress of the World's Women 2015-2016. Transforming economies, realizing rights».

Mohamed Chafiki i det marokkanske Finans-

departementet har lenge vært opptatt av at regjeringer bør ha et øye for hvordan beslutninger påvirker likestilling, også når det kommer til budsjetter. «Du kan ikke ha et effektivt budsjett og effektiv bruk av offentlige midler, hvis du ikke definerer målene og vurderer konsekvensene for kjønnene når du bestemmer de politiske prinsippene», sier han i et intervju i rapporten.

På de neste sidene kan du lese en kommentar og en anmeldelse av rapporten.

Kvinneliv i verden i dag

- Globalt er **halvparten** av kvinner i arbeidsdyktig alder (fra 15 år og oppover) en del av arbeidsstyrken. **Tre fjerdedelene** av mennene er det.
- Av kvinner som er i jobb er nesten **to tredjedeler** av dem i familiens virksomhet uten å få lønn for det.
- Gjennomsnittlig tjener kvinner **24 prosent** mindre enn menn globalt.
- Gapet mellom rike og fattige kvinner er fortsatt stort innad i et land og mellom land. Det er **hundre ganger** mer sannsynlig at en kvinne i Sierra Leone dør under en fødsel enn i Canada. For en kvinne på landsbygda i de mest fattige landene i verden er det **38 prosent** mindre sjans for å føde med et utdannet helsepersonell til stede, enn en kvinne i byen.
- Urfolkskvinne i Latin-Amerika har mer enn **dobbelt** så stor sjanse for å være analfabeter en andre kvinner.
- Majoriteten av kvinner har usikkert arbeid i uformelle sektorer. I Sør-Asia, i Afrika sør for Sahara og Øst- og Sørøst-Asia (unntatt Kina) er **75 prosent** av alle jobber i uformell sektor.
- Omtrent **83 prosent** av verdens **53 millioner** hushjelpere er kvinner, og antallet stiger like mye i land i sør som i nord. Nesten **30 prosent** av kvinnene som er hushjelpere er fratatt rettigheter som arbeidstakere, og mer enn **halvparten** av dem har ikke rett til å tjene minstelønn.
- Et økende antall kvinner i verden oppdrar barn på egenhånd, og sosiale overføringer kan gjøre en stor forskjell for disse familiene. I for eksempel Brasil og Polen er fattigdom blant alenemødre redusert med henholdsvis **21 og 35 prosent**.

Tallene er hentet fra rapporten «Progress of the World's Women»

SYSTEMKRISE – REELL LIKESTILLING KREVER NYE ØKONOMISKE MODELLER

GRO LINDSTAD,
DAGLIG LEDER, FOKUS
GROLIND

Økonomiske rettigheter er lettere tilgjengelig for menn enn for kvinner. Denne systemfeilen skaper forskjeller i makt og muligheter.

Samtidig som den globale velstanden er større enn noen gang, viser en ny rapport fra UN Women at millioner av kvinner er fanget i lavt betalte jobber med dårlige eller ingen sosiale goder og rettigheter. De mangler grunnleggende helsetjenester, vann og sanitærforhold. Dette er bare noen av likestillingsproblemene som FNs nye bærekraftsmål har satt seg fore å endre på.

UN Women's nye store rapport «Progress of the World's Women 2015-2016» viser hvordan situasjonen er for kvinners økonomiske rettigheter er i dag. I denne rapporten kommer det blant annet fram at både rike og fattige lands økonomisk politikk diskriminerer kvinner. For å skape endringer og sørge for at kvinner får samme økonomiske muligheter og rettigheter som menn, trengs nye grep, ikke videreføring av den samme økonomiske politikken som før.

Diskriminerings konsekvenser

Ifølge UN Women bruker kvinner i snitt 2,5 ganger mer tid enn menn på ubetalt omsorgs- og husarbeid som å hente vann og ta vare på familiens yngste og eldste. Denne typen arbeid kommer gjerne i tillegg til en eller annen form for inntektsbringende aktivitet utenfor hjemmet.

På verdensbasis deltar kun 50 prosent av kvinner i det formelle arbeidsmarkedet, til sammenligning med 75 prosent av menn. I utviklingsland arbeider opp mot 90 pro-

sent av kvinner i uformell sektor. Dette er arbeidsplasser uten noen form for sosiale ytelser, pensjon eller beskyttelse i form av arbeidslovgivning. Globalt har kvinner i snitt 24 prosent mindre i lønn enn menn.

Kvinner ubetalt omsorgsarbeid fører til brudd på en rekke menneskerettigheter, for eksempel retten til utdanning, politisk deltagelse, rett til arbeid og fritid. Kvinneorganisasjoner over hele verden har i mange år kjempet for at dette skal anerkjennes som en viktig del av makroøkonomien. I 2016 er resultatet fremdeles at FN og verdens ledere ikke gir noen anerkjennelse av ubetalt omsorgsarbeid verken i forhandlinger eller i det endelige sluttokumentet til høynivåmøtet Financing for Development i Addis Abeba i juli 2015.

I 2015 publiserte Verdensbanken andre utgave av rapporten «Women, Business and the Law». Den dokumenterer at 155 av de 173 undersøkte landene har en lovgivning som på minst én måte hindrer at kvinners økonomiske muligheter og rettigheter er de samme som de rettighetene menn har. Det dreier seg om alt fra kvinners manglende rett til eget pass, til å åpne egen bankkonto, til å etablere næringsvirksomhet uten ektefelle eller mannlige familie-medlems underskrift, til å ta jobb uten ektefelles godkjenning, til å ha selvstendig eiendomsrett og lik arverett og restriksjoner i type arbeid en kvinne kan ha.

Rapporten viser at der hvor det er lav grad av lovgivning som beskytter kvinner mot diskriminering og ulik behandling, kan dette direkte kobles opp mot at færre jenter enn gutter går på mer enn grunnskole, færre kvinner deltar i arbeidslivet og driver egen næringsvirksomhet, og lønnsforskjellene er større. I land hvor lovverk ikke beskytter kvinner mot vold, har kvinner kortere livsløp. I land hvor myndighetene har ordninger med barnehage/ barnepass, er sjansen større for at kvinner får mulighet til eget lønnet arbeid.

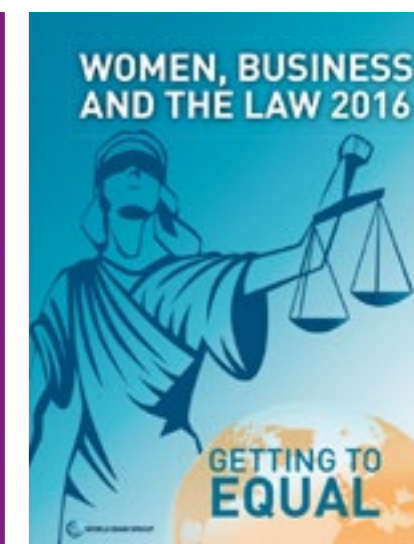
Behov for ny økonomisk agenda

Vi har behov for en alternativ økonomisk agenda som kan bygge økonomier som gir menn og kvinner like muligheter og rettigheter. Økonomiske systemer må henge sammen med menneskerettighetene. De aller fleste land i verden har skrevet under på og ratifisert de grunnleggende menneskerettighetskonvensjonene, inkludert sosiale og økonomiske rettigheter. Myndigheter i alle land har overordnet ansvar for å innfri disse rettighetene gjennom lovverk og politiske vedtak. Også næringslivet og sivil samfunn spiller avgjørende roller i dette arbeidet.

Det må satsning, prioritering og en stor økonomisk oppskalering til for at vi skal få en fremtid også kvinner vil ha og har rett på. □

UN Womens rapport «Progress of the World's Women 2015-2016. Transforming Economies, Realizing Rights» tar for seg kvinners økonomiske situasjon i dag.

Verdensbanken andre utgave av rapporten «Women, Business and the Law» undersøker forholdet mellom lovgivning og kvinners økonomiske muligheter og rettigheter.

Kun 50 prosent av verdens kvinner deltar på det formelle arbeidsmarkedet. Disse tjener gjennomsnittlig 24 prosent mindre enn menn. Både rike og fattige lands økonomisk politikk diskriminerer kvinner. Foto: UN Women/Robert Scoble.

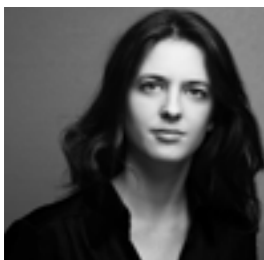
PROGRESS OF THE
WORLD'S WOMEN

ANMELDELSE

UN Women:
Progress of the World's
Women 2015-2016.
Transforming Economies,
Realizing Rights.

Opp halve jordens bundne treller!

UN Women vil ha alle, fra finansministere til dem som bygger toaletter på torget, til å tenke likestilling.

TEKST: MARIA REINERTSEN,
FORFATTER OG JOURNALIST
I MORGENBLADET

Noen ganger kan et velplassert fakta si mer enn tusen påkostede figurer. Blant verdens søppelplukkere er arbeidsfordelingen oftest slik at menn plukker det verdifulle metallskrapet, kvinner plastikk og papp som gir mindre betaling. Du kan tro at kvinner velger bort toplederjobber av hensyn til familien og at de blir sykepleiere i stedet for aksjemeglere fordi de foretrekker mennesker fremfor milliarder, men det er svært vanskelig å argumentere for at fattige kvinner fritt velger å plukke plast i stedet for mer lønnsomt metallskrap.

Med slike eksempler og en mengde statistikk fra hele verden tydeliggjør FN-rapporten «Progress of the World's Women 2015-2016. Transforming Economies, Realizing Rights» hvordan det kjønnssegregerte arbeidsmarkedet handler om skjvheter i systemet mer enn personlige valg.

Rom for likestillingspolitikk

Når kvinner gjennomgående har mer usikre jobber, dårligere lønn, og er lavere på rangstigen enn mannlige kollegaer konkluderer rapportforfatterne med at det betyr at det er rom for likestillingspolitikk. Det gjelder alt fra utdanning til holdningsskapende arbeid. Samtidig betyr ulikhetene på arbeidsmarkedet at kvinner er mer avhengig enn menn av sosialpolitikk. Statlige overføringer kan bøte på ulikheter i lønn og pensjon. Alt fra lovfestet barselpermisjon til dametoaletter for torgkoner kan gi kvinner større mulighet til å delta i det økonomiske livet. Når «Progress of the World's Women 2015-2016» dokumenter

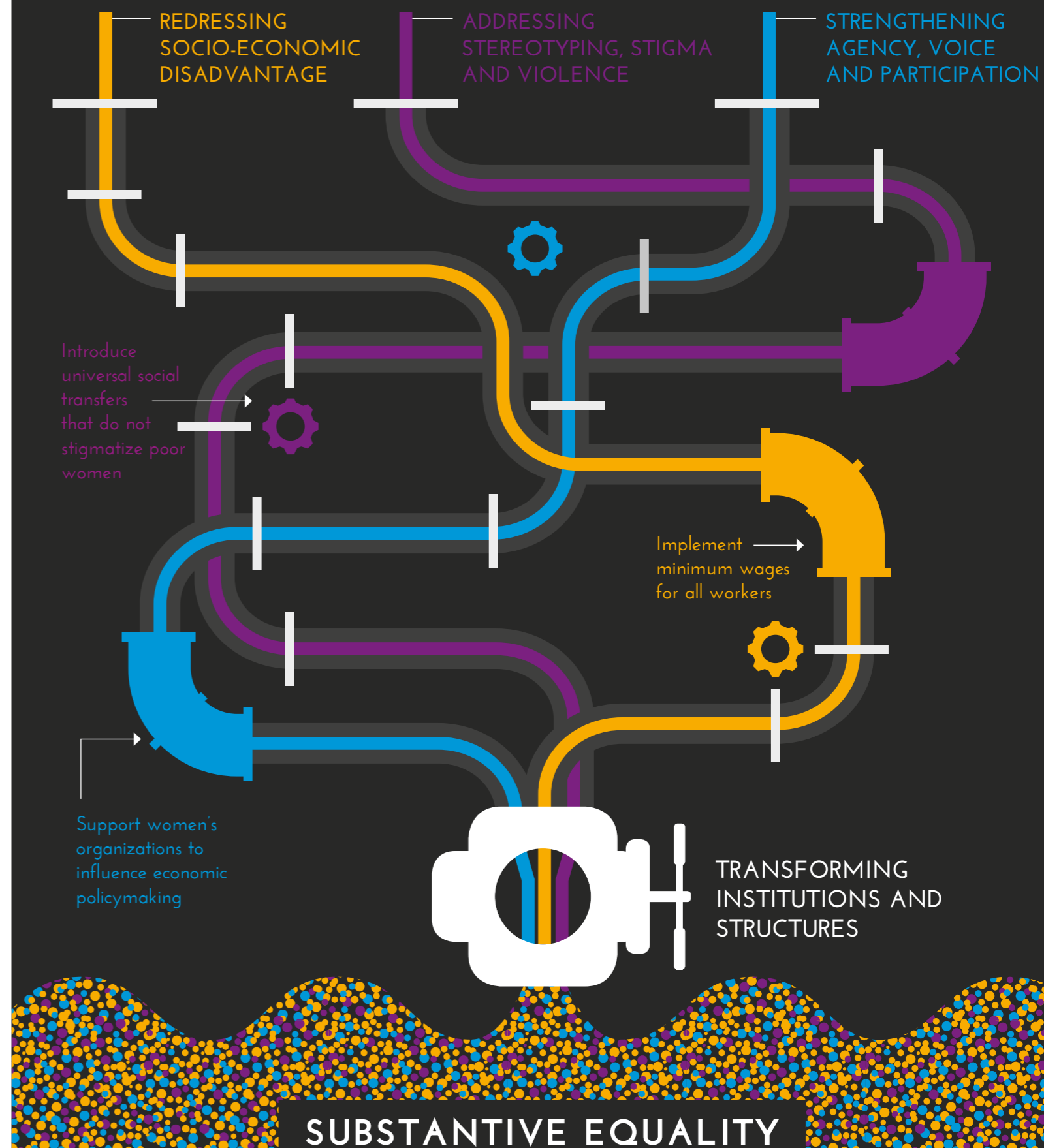
For at reell likestilling skal oppnås kreves endringer innen både sosialpolitikk, arbeidsmarked og kvinners deltagelse i samfunnslivet, skriver Maria Reinertsen om denne grafikken. Ifølge henne biter teksten i rapporten hardere enn figuren gir inntrykk av. Infographic: UN Women

slike sammenhenger med statistikk, forskning og eksempler er rapporten på sitt nest beste. På sitt beste er den i siste kapittel som handler om sammenhengen mellom likestilling og makroøkonomi. Dessverre er veien dit like lang og kronglete som kvinners vei til toppen i internasjonale organisasjoner.

Rapportens første del introduserer begrepet «substantive equality» – reell likestilling kunne en kanskje kalt det på norsk. Konseptet illustreres med en helsides figur (se neste side). Et rørsystem med tannhjul og pakninger som ender i noe som for meg ser ut som en blandekran. Ser en lenge nok på rørsystemet fremtrer det et enkelt budskap: For at reell likestilling skal oppnås kreves endringer innen både innen sosialpolitikk, arbeidsmarked og kvinners deltagelse i samfunnslivet. Slik illustrer figuren en fallgrube for rapporter av denne typen: Det hele ender i noen fornuftige, men generelle mål og like generelle tiltak, pakket inn i unødvendig komplisert språk.

Heldigvis viser det seg at selve teksten i «Progress of the World's Women» biter hardere enn figuren gir inntrykk av. De ti hovedmålene rapporten peker ut og midlene som anbefales innebærer konkrete politiske valg. Rapporten mener for eksempel at likere arbeidsdeling hjemme må til for at kvinner skal hevde seg bedre på arbeidsmarkedet. Men selv ikke i likestillingslandet Norge er det ukontroversielt når rapporten, for å nå dette målet, anbefaler å gi fedre insentiver til å ta større del av barselpermisjonen. »

A FRAMEWORK FOR UNDERSTANDING SUBSTANTIVE EQUALITY

Den nordiske modellen

Som svar på ulikestillingen anbefaler rapporten noe som ligner på den nordiske modellen; rause universelle velferdsordninger, og økonomiske styring både nasjonalt og internasjonalt. Alternativene gir mer ulikhet, mener rapporten. For eksempel peker den på hvordan sparepolitikken i mange land, ført i kjølvannet av finanskrisen, får ekstra negative konsekvenser for kvinner. Kutt i offentlige tjenester innebærer både tap av gode kvinnearbeidsplasser og at omsorgsoppgaver skyves tilbake på familiene eller rettere sagt mødre, døtre og hustruer.

« DU KAN TRO AT KVINNER VELGER BORT TOPPLEDER-JOBBER AV HENSYN TIL FAMILIEN OG AT DE BLIR SYKEPLEIERE I STEDET FOR AKSJEMEGLERE FORDI DE FORETREKKER MENNESKER FREMFOR MILLIARDER, MEN DET ER SVÆRT VANSKELIG Å ARGUMENTERE FOR AT FATTIGE KVINNER FRITT VELGER Å PLUKKE PLAST I STEDET FOR MER LØNNSOMT METALLSKRAP. »

Best er rapporten i kapitlet om makroøkonomi, der den argumenterer for at makroøkonomiske beslutninger som rentesetting, valutakurspolitikk og størrelsen på offentlige budsjetter også må vurderes ut fra hvilke konsekvenser de har for likestilling. Siden kvinner tjener mindre og oftere har eneforsørgeransvar for barn, har det ulike konsekvenser for kjønnene om en velger å betale statsgjelden ved å kutte i offentlige budsjetter (rammer kvinner) eller øke skattene (rammer menn).

Faren med alle oppsummeringene er at det kan lure leseren til å tro at det ikke er nødvendig å lese selve rapporten, sier Maria Reinertsen om rapporten «Progress of the World's Women 2015-2016». Denne kvinnen jobber ute på marken i Etiopia. Foto: Flickr / Geoff Duncan

Men hvis målet er å overbevise Angela Merkel, hadde en tjent på å se grundigere på argumentene for statlige spareprogram som «gjør det lønnsomt» å jobbe og forklare hvorfor disse hensynene likevel ikke (alltid) bør veie tyngst. Det svekker også troverdigheten at mens makroøkonomikapitlet faktisk peker på ulempene ved å finansiere offentlige investeringer med statsgjeld fordi det kan svekke det nasjonale handlingsrommet i fremtiden, så anbefaler sluttkapitlet uten forbehold låneopptak for å finansiere blant annet utdanning.

For mye av den

Det største problemet med «Progress of the World's Women» er at det er for mye av den. Rapportforfatterne kan svare at det er for mye ulikhet i verden også, for mange skjevheter å rette opp til at en kan klare det på under 300 sider. Men når en relevant påpeking av at arbeidere i uførelse ofte er diskriminert på flere måter enn kjønn gnis det inn med selvfølgheter som at denne utfordringen krever diverse «context specific strategies» uten å si noe om hvordan dette skal skje. Det hjelper neppe likestillingen videre hverken for kasteløse eller religiøse minoriteter.

I tillegg brukes for mye plass på oppsummeringer og punktlistor som trøtter ut leseren med de samme formuleringene. Før første kapittel kommer i gang må vi gjennom to forord, et sammendrag (Executive summary), en liste over de viktigste punktene i kapitlet og en innledning som gjennomgår omtrent de samme punktene. Faren med alle oppsummeringene er at det kan lure leseren til å tro at det ikke er nødvendig å lese selve rapporten. Det ville være dumt. For politikere, byråkrater og aktivister som skal jobbe konkret med likestilling er argumentene og resonnementene i «Progress of the World's Women 2015-2016» enda nyttigere enn konklusjonene. □

LILLYS DAGBOK

Kjære dagbok!

Sist jeg skrev hadde landsbyen og området vi bor i blitt rammet av både flom, tørke og sterk vind som gjorde at avlingene våre ble ødelagt og mange døde av sult og malaria. Vi er så fortvilet. Ingenting er som før og årstidene hvor vi sådde nye avlinger, eksisterer ikke lenger. Kvinnene i landsbyen opplever en brutal sykklus av flom, som drukner barna deres og skyller bort levebrødet deres, fulgt av tørke som dreper avlingene.

Men det er et lyspunkt også. For jeg ser at det er kvinnene i landsbyen som plukker opp restene av det som er igjen og finner nye løsninger for å overleve.

Jeg har tenkt mye på dette og på hvordan vi kvinner har evnen til å finne løsninger som gjør at vi overlever og mange ganger finner utradisjonelle veier for lederskap.

Mange i landsbyen trodde det var gudene som hevnet seg, men heldigvis har de fleste skjont at dette ikke er vår skyld og ingen hevner. Det er klimaendringene i verden som gjør at dette skjer.

I landsbyen er det nå dannet en kvinnegruppe som skal se på hvordan vi kan forebygge sånn at når vi rammes av orkan og tørke igjen, så vil ødeleggelsene være mindre og flere vil overleve. Vi må også se på hvordan vi kan overleve økonomisk, for det er ingen tvil om at klimaendringene også må sees i sammenheng med økonomien vår.

En av drømmene mine er at vi må kunne få plantet flere trær igjen. Det ville gjøre det lettere å drive jordbruk som kan skaffe inntekter til familien. For jeg har skjont at det at trærne våre enten har blitt hugd ned til brensel eller forsvant i flommen, har gjort oss mer utsatt enn noen gang.

I verste fall må vi vurdere å flykte fra landsbyen vi bor til et sted hvor naturen fortsatt ikke er så ødelagt som hos oss. Jeg har lest at flere og flere blir klimaflyktninger, men hadde aldri trodd at dette skulle skje vår fredelige landsby og at dette faktisk er et alternativ som vi må vurdere.

Kvinnegruppen har bedt meg om å være talskvinnen deres utad fordi jeg blogger mye og har kontakt med andre kvinnegrupper.

For en ting jeg har lært av moren min, er at det er viktig å organisere seg. Kanskje viktigere enn noen gang nå som det skjer så mye rundt oss som har kastet oss ut i en fattigdom vi aldri hadde trodd vi skulle oppleve.

En annen rar ting jeg har lest på nettet, er at mange kvinner i andre land er veldig opptatt av livsstilen sin, det vil si klær og sånn og diskuterer mote og andre liknende ting. Litt rart å tenkte på, for hos oss handler det ikke om noen livsstil, her handler det om liv eller død.

Noen ganger tenker jeg at de som er så opptatt av hvilke sko de skal ha på seg, burde ta på seg våre sko og være med å gå den veien vi må gå for å overleve og for å sikre at vi har en fremtid. Så kanskje, ja, hmm... er det en idé å starte en skobevegelse hvor flere blir med og går i våre sko og viser solidaritet med oss. For sammen er vi jo mye sterkere, og da kan vi nå langt utover landsbyen og landet vårt og vise vei for andre kvinner?

Lilly

TEXT: LILLY

I 2014 ble dere kjent med en fiktiv jente som heter Lilly. Hun skriver dagbok. Gjennom dagboknotatene sine gir hun oss et innblikk i hvordan det er å være jente i vår verden. Vår Lilly er funnet opp, men vi vet at det er mange som ligner på henne der ute, og vi håper at verdens Lilly-er spiller hovedrollene i fortellingene om vår fremtidige verden. De første dagbokene til Lilly finner du i Kvinner Sammen nr. 3-4/2014.

Te-turismens harde virkelighet

I disse rekkehusene i Munnar sør i India bor kvinnelige teplukkere. For turistene er det eksotisk. For kvinnene er det en tøff hverdag.

TEKST OG FOTO:
LISBET JÆRE,
FRILANSJOURNALIST

I sentrum av den lille byen Munnar i Kerala i India har en stor gruppe med kvinner samlet seg. De løfter neven i været og roper «Inquilab Zindabad!», «Inquilab Zindabad!» («Lenge leve revolusjonen!»). Det er de kvinnelige teplantasjearbeidernes andre streik på kort tid.

– I dag tjener vi 230 rupier (30 norske kroner) dagen, det er ikke nok til å leve av. Vi krever en økning til 500 rupier, sier G.M Kamalam, en av kvinnene som deltar i streiken.

Hard virkelighet

Munnar og området rundt er Sør-Indias største teregion. De grønne åsene i området er dekket av teplanter, i de turkisblå rekkehusene som dominerer bebyggelsen, bor teplantasjearbeiderne. Stort sett alle kvinnene i byen jobber på teplantasjene. Det har til og med utviklet seg en egen te-turisme, der en viktig attraksjon er sightseeing blant teplantasjene. Men det som for turistene er et vakkert og eksotisk bilde med kvinner i fargerike sarier som plukker te i de vakre åsene, er for kvinnene en hard virkelighet.

Kvinnenes harde virkeligheten varer fra sola reiser seg over grønne tedekkede topper, til sola går ned over de samme toppene. I stekende sol som i monsunregn.

I 36 år har Kamalam jobbet seks dager i uken på temarkene til bedriften Kannan Devan Hills Plantation Company (KDHP). For å gjøre seg fortjent til en dagslønn på 230 rupis, må hun plukke minst 20 kg teblader om dagen. Kamalam har invitert meg hjem til seg, nettopp på en kopp te. Hun har bodd på det ene rommet i det blå rekkehuset helt siden hun begynte å jobbe for KDHP for 36 år siden. Nå bor hun alene, mannen har hun kastet på dør fordi han skapte bare problemer, og barna har flyttet ut. Før bodde hele familien på dette ene rommet, og det var svært trangt.

– Om vi er borte fra jobben på grunn av sykdom, så får vi trekk i lønna. For større behandlinger på sykehus må vi ta opp lån fra banken, sier hun.

Hun tar seg nederst på magen med en grimase av smerte for å vise at helsen skranter etter mange års tungt arbeid. Det ensidige arbeidet i harde arbeidsforhold gjør

at kvinnene sliter med flere sykdommer, svært utbredt er rygg- og skulderplager og gikt. Krefte er også vanlig på grunn av sprøytemidlene som brukes.

12 000 kvinner samlet til streik

Streiken startet i midten av september i fjor fordi bedriften KDHP truet med å kutte bonusen som utbetales en gang i året. 12 000 kvinnelige teplukkere samlet seg i sentrum i Munnar og dannet organisasjonen Pembila Orumai, Kvinnenes union. De blokkerte blant annet veien, og etter ni dager gikk arbeidsgiveren med på at bonusen skulle tilbake på normalt nivå og forhøyes noe.

Men kvinnene var ikke fornøyde med utfallet. I begynnelsen av oktober gikk de til streik for andre gang. Det krevde å få gjennomslag for en lønnsøkning fra dagens 230 rupier (30 norske kroner) til 500 rupier (64 norske kroner).

– India er nå et utviklet land, men vi som jobber på plantasjer får ikke ta del i denne utviklingen og tjener mindre enn alle andre yrkesgrupper i Kerala, sier Lissie Sami.

Hun er en av lederne i Kvinnenes Union. Hun er populær, og flere av kvinnene omfavner henne og vil at jeg skal ta bilde.

– Det er 50 år siden de har gjort noe for å oppgradere husene, det er et stort behov for restaurering. Hvert hus har bare ett rom og det er for lite for en hel familie som skal sove og leve der, forteller Sami.

Sami snakker også om problemet med de lange arbeidsdagene som kan vare i ti timer. På plantasjene blir de lett bitt av insekter og ofte støter de på slanger og ville elefanter. Munnar ligger på 1500 meter over havet, og klimaforholdene er tøffe. Om morgenen er det kaldt, og midt på dagen steker sola.

Fagforeningene utestengt

Ikke langt fra de streikende kvinnene i sentrum av Munnar sitter en annen gruppe samlet. Det er fagforeningene, som støtter streiken. Så godt som alle kvinnene er medlemmer i fagforeningene, men flere av medlemmene i Kvinnenes union har ikke ett godt ord å si om dem.

– Vi er svært skuffet over fagforeningene. Hver måned betaler vi vår kontingent, men de gjør ingenting for oss. Derfor foretrekker vi å streike for våre rettigheter uten dem, sier Kamalam.

– «Inquilab Zindabad!», «Inquilab Zindabad!» («Lenge leve revolusjonen!»), roper de streikende kvinnene i sentrum av Munnar. De krever lønnsøkning, en lønn på 230 rupier (30 norske kroner) dagen er ikke nok.

1 Sunanda Mane, leder i organisasjonen Lend a Hand India i Pune, tror utdanning er løsningen for å gjøre kvinner mer økonomisk uavhengige i India. Organisasjonen jobber med å innføre yrkesopplæring på offentlige skoler.

2 Munnar og området rundt er Sør-Indias største teregion. I høst forlot de kvinnelige teplukkere plantasjene for å streike for bedre arbeidsvilkår.

Amrit Lal, medredaktør i avisen The Indian Express, mener kvinnene har rett i at fagforeningene ikke har gjort jobben sin.

– Å jobbe på en teplantasje er et typisk kvinneyrke, og lønnsnivået er lavere enn i andre yrker. Fagforeningene er dominert av menn, og de har gjort lite for å forbedre lønns- og arbeidsvilkår for typiske kvinneyrker, sier Lal.

Han mener det må flere kvinner inn i ledelsen i fagforeningene for å endre på dette. De fleste av kvinnene som jobber på plantasjene i Munnar er fattige fremmedarbeidere fra nabostaten Tamil Nadu.

Utdanning er veien

Sunanda Mane, leder i organisasjonen Lend a Hand India i Pune, tror utdanning er løsningen for å gjøre kvinner mer økonomisk uavhengige i India. Lend a Hand samarbeider i dag med 130 skoler i landet for å innføre yrkesopplæring på ungdomsskolenivå. Hun bor i delstaten Maharashtra vest i India og kan fortelle at snart skal samtlige 22 000 ungdomsskoler i delstaten innføre yrkesopplæring. Tilbudet er

likt for gutter og jenter, og de skal blant annet få opplæring i matlaging, salg og handel, snekring og elektronikk.

– Blant de fattigste familiene i India er kvinnen den som i sju av ti tilfeller er familiens hovedforsørger. Slik sett er hun relativt uavhengig av ektemannen. Dessverre er det slik at kvinner fra lavinntektsfamilier ofte utsettes for vold fra ektemannen, sier Mane.

Halvparten av de som går på grunnskolen i Maharashtra er jenter. Men de fleste foreldre som har økonomisk mulighet, foretrekker fortsatt å støtte gutter til høyere utdanning. Sunanda Mane har likevel et håp om at sosiale normer og tradisjonelle kjønnsmonstre er i ferd med å endre seg i India, selv om det vil ta tid.

– Gutter og jenter på skolen samarbeider, og deler samme ansvar for oppgavene. Det fører til at de utvikler et sunt forhold til hverandre. Dette reflekteres i hjemmet. Vi har sett eksempler på at gutter begynner å hjelpe moren på kjøkkenet og at jenter hjelper faren i praktisk arbeid på gården, forteller hun. □

3 Lange arbeidsdager fra soloppgang til solnedgang gjør at kvinnene får liten tid til å være sammen med familien. Her er en arbeider hjemme sammen med familien under streiken, problemet er at de ikke får lønn under streiken.

4 De fleste i Munnar støtter kvinnens streik og hjelper til med penger til mat. Her lages det lunsj til de streikende kvinnene.

According to Chiara Capraro the majority of developing countries are able to raise far less tax revenue compared to richer countries. Estersia Manjira is an engineer from Tanzania. Photo: Flickr / Ken Opprann / Norad

How do we pay for gender equality? Let's start with tax!

Both the quantity and the quality of tax revenue have an impact on women's rights. >>>

📷 Tax rules on income can also have an influence on gender relations as they often assume a model with a male breadwinner and a female carer thus subsidising women's unpaid care through tax deductions awarded to the male taxpayer, says Chiara Capraro. Photo: Flickr / Got Credit (gotcredit.com)

TEXT: CHIARA CAPRARO,
GENDER POLICY ADVISER,
CHRISTIAN AID

Over the last eight years taxation has become a mainstream development issue. In 2008 Christian Aid's research found that developing countries lose \$160 billion each year from tax dodging by transnational corporations, far more than what they receive in aid. In 2013 the Africa Progress Panel report estimated that the continent has lost almost 6 percent of Gross domestic product (GDP) to illicit financial flows over the past ten years, including tax dodging by companies and individuals.

With many countries graduating to middle income status and levels of aid dwindling, the question of how to pay for sustainable development has become very much a question of how to raise tax revenue. The increased evidence of corporate tax abuse and of the imbalance of power between North and South when it comes to reforming the broken global tax system, has led to major campaigns on the issue. Most recently this happened during the summer of 2015 during the Financing for Development process (FFD).

Tax revenue is deeply gendered

In the midst of all the campaigning less prominent has been the fact that taxation is a crucial issue for women's rights. Not only tax revenue is necessary to deliver gender justice but, as any other form of financing, it is deeply gendered. Both the quantity and the quality of tax revenue have an impact on women's rights.

The majority of developing countries are able to raise far less tax revenue compared to richer countries. This is in large part due to outdated global tax rules which allow transnational corporations to shift their profits outside of the countries in which they operate, thus avoiding paying their fair share of tax. Privileged elites do the same with their own income. Therefore, the revenue needed to pay for public services, such as school and hospitals, infrastructures and the implementation of laws is insufficient.

In addition, transnational corporations are able to negotiate preferential treatment to invest in a country which usually includes generous tax incentives, or tax holidays, together with relaxed labour laws. Often such investments are in the manufacturing sector, such as garments, which provide poor working conditions and low wages for women workers.

Higher tax burden

In terms of the quality of tax revenue, this has a gendered impact as well. If a tax system is not progressive, for example has higher rates of indirect taxes, such as Value added tax (VAT), compared to direct taxes on income and property, this results in those on low income end up shouldering a higher tax burden. VAT on staple foods, clothes, fuel and medicines has an impact on women living in poverty who, due to their assigned gender roles, have to balance the family budget.

Tax rules on income can also have an influence on gender relations as they often assume a model with a male breadwinner and a female carer thus subsidising women's unpaid care through tax deductions awarded to the male taxpayer. This fails to reward women's unpaid care work and can also discourage them from entering the labour market since tax deductions rarely keep pace with the cost of purchasing care on the market, by paying for a babysitter or a nurse for example. The situation is worsened when there are no public care services available. It is calculated that in Canada tax deductions for dependent spouses could pay for universal childcare from 0 to 18 years of age.

« IN PARTICULAR THERE HAS BEEN NO AGREEMENT TO DELIVER FAIRER GLOBAL TAX RULES, INFORMED BY GENDER ANALYSIS, THAT COULD UNLOCK PROGRESS AROUND THE WORLD »

Gender responsive budgeting

The recently agreed Sustainable Development Goals (SDGs) set a much more ambitious vision for gender equality than the Millennium Development Goals (MDGs) ever did. This is an important victory for the global women's rights movement but it also poses a question of how to pay for the profound changes needed to eradicate gender injustice. Although no specific costing for achieving gender equality and women's rights within the context of the SDGs has yet been calculated, in the case of the millennium development goals (MDGs), the gender equality financing gap in low income countries was projected at 83 billion USD in 2015.

The recent FFD outcome mentions the importance of useful tools such as gender responsive budgeting but has failed to advance agreements on the profound political, economic and financial reforms needed to deliver sustainable development. In particular there has been no agreement to deliver fairer global tax rules, informed by gender analysis, that could unlock progress around the world. As the world gears up for the implementation of the SDGs it will be ever more crucial for women's rights advocates to engage with issues of economic policy, including taxation, to ensure we can collectively hold leaders to account on their commitments. □

TAX AND GENDER EQUALITY

- Estimates show that developing countries lose \$160 billion a year due to corporate tax dodging and generous tax breaks for corporations.
- According to the Guardian, the multinational Associated British Foods have used tax havens to legally avoid enough Zambian tax to put 48,000 children in school.
- Tax systems are not gender-neutral. High rates of value added tax (VAT) on basic consumption items and low rates on income and property will for example be a disadvantage to women with a low income and no property. Another example is tax systems that subsidise women's unpaid care work through tax deductions awarded to the family's male taxpayer.
- Gender-responsive budgeting (GRB) is government planning, programming and budgeting that contributes to the advancement of gender equality and the fulfillment of women's rights.

Livets vev usynliggjøres i BNP

Når husholdningsarbeid utelates fra nasjonalregnskapet, blir rollen kvinner spiller i økonomien urettmessig redusert.

TEKST: JULIE ASLAKSEN, FORSKER VED STATISTISK SENTRALBYRÅ (SSB) INNEN MILJØØKONOMI OG BÆREKRAFTIG UTVIKLING. HAR OGSÅ MEDVIRKET TIL FAGUTVIKLING I FEMINISTISK OG ØKOLOGISK ØKONOMI.

Fra klimatoppmøtet i Paris i fjor forteller den samiske skuespilleren Sarakka Gaup: «Under Eiffeltårnet samles en gruppe urfolkskvinner. Unge og eldre. Fra nord og sør, øst og vest. Fra Sápmi. Fra Sør-Amerika. De er der for å beskytte reinenes beiteland, beskytte regnskogen, beskytte Moder Jord, naturen og kulturen. Under tårnet samles de til kunstperformance, ledet av den samiske aktivisten Jenni Laiti. I hvert hjørne står en kvinne. Mellom seg spenner de opp en tråd. I midten er det på tradisjonelt vis festet en vev. Kvinnene begynner å veve. Slik kvinner har vevd i alle kulturer siden tidenes morgen. Sammen står de og vever. Politiet kommer. Vevet er en stille protest mot alt som truer Moder Jord og livets vev. Mytologiens fortelling om «Spider Woman» minner oss om livets vev der vi alle inngår som individer, i menneskers fellesskap, i naturens store vev av usynlige sammenhenger. Kvinnene fortsetter å veve. Politifolkene står og følger med. Så snur de seg og kjører bort. Vevet er sterkest.»

Feministisk og økologisk økonomi

Livets vev, jorden som vårt livsgrunnlag, kvinners arbeid i hjemmet og naturalhusholdningen, er usynlig i samfunnsøkonomien. Marilyn Waring beskriver dette i boka «Hvis kvinner fikk telle». De nye fagområdene feministisk økonomi og økologisk økonomi bidrar til å styrke visjonen om bærekraftig utvikling. Feministisk økonomi har et helhetsperspektiv – formålet for tidsskriftet Feminist Economics er å bidra til å «improve the conditions of living for all children, women, and men». Økologisk økonomi

handler om å integrere kunnskap om naturens hushold (økologi) og menneskenes hushold (økonomi).

Begrepsapparatet på sin side

Økonomiske begreper er kulturelle signaler som påvirker vår oppfatning av hva som er mulig og hva som prioriteres eller blir usynlig. I praksis kan det være et uheldig samspill mellom makt og begreper. De som har makt, har begrepsapparatet på sin side. Bærekraftig utvikling kan ikke sees uavhengig av spørsmålet om en mer rettferdig inntektsfordeling.

Nasjonalregnskapet, grunnlaget for bruttonasjonalproduktet (BNP), skal måle samfunnets verdiskaping. Det omfatter varer og tjenester som omsettes eller kan omsettes. Men ulønnet husholdsarbeid og dyrking av egen mat blir ikke regnet med. I utviklingsland, der dyrking av mat til eget bruk har stort omfang, blir mye av kvinners arbeid usynlig. Hvis jorden blir tatt i bruk til produksjon for markedet, regnes det som økonomisk aktivitet. Det trengs en bredere diskusjon av kvinners ulønnede arbeid, som var et krav fra kvinneaktivister ved konferansen Financing for Development i 2015 i Addis Abeba. Man fikk ikke gjennomslag for det, til tross for at FN i 1993 anbefalte at verdiskaping i husholdningene bør anslås i tilleggsregnskapet til nasjonalregnskapet (satellittregnskapet).

Husholdsarbeid i rike land

Også i rike land som Norge kan vi få misvisende økonomiske mål når vi ser bort fra husholdsarbeidet. Mange omsorgsoppgaver som utføres i offentlig regi og bidrar

til BNP ble tidligere utført i hjemmene. Dette er godt forklart av Charlotte Koren i boka «Kvinnenes rolle i norsk økonomi». Like etter krigen var husholdsarbeid med i nasjonalregnskapet i Norge. Krav om internasjonalt sammenlignbare tall førte til at dette ble utelatt. I 1988 fikk Statistisk sentralbyrå (SSB) en oppfordring fra elleve norske kvinneorganisasjoner om å beregne verdien av omsorgsarbeidet. Dette ble gjort, basert på tidsnyttingsundersøkelsen for husholdningene, som utføres hvert 10. år.

Verdiskapingen i husholdningene i Norge ble for 1972 beregnet til 43 prosent av BNP, og kvinnene bidro med 3/4. I 2000 var verdiskapingen i husholdningene 24 prosent av BNP, mer enn verdiskapingen i oljesektoren. I 2010 var husholdsarbeidet 26 prosent av BNP, som tilsvarte 33 prosent av BNP for Fastlands-Norge. □

Verdiskapingen ved ubetalt arbeid i husholdningene i Norge, i prosent av BNP:

	1972	1981	1990	2000	2010
Alle	43	35	33	24	26
Kvinner	32	23	22	15	14
Menn	11	12	11	9	11

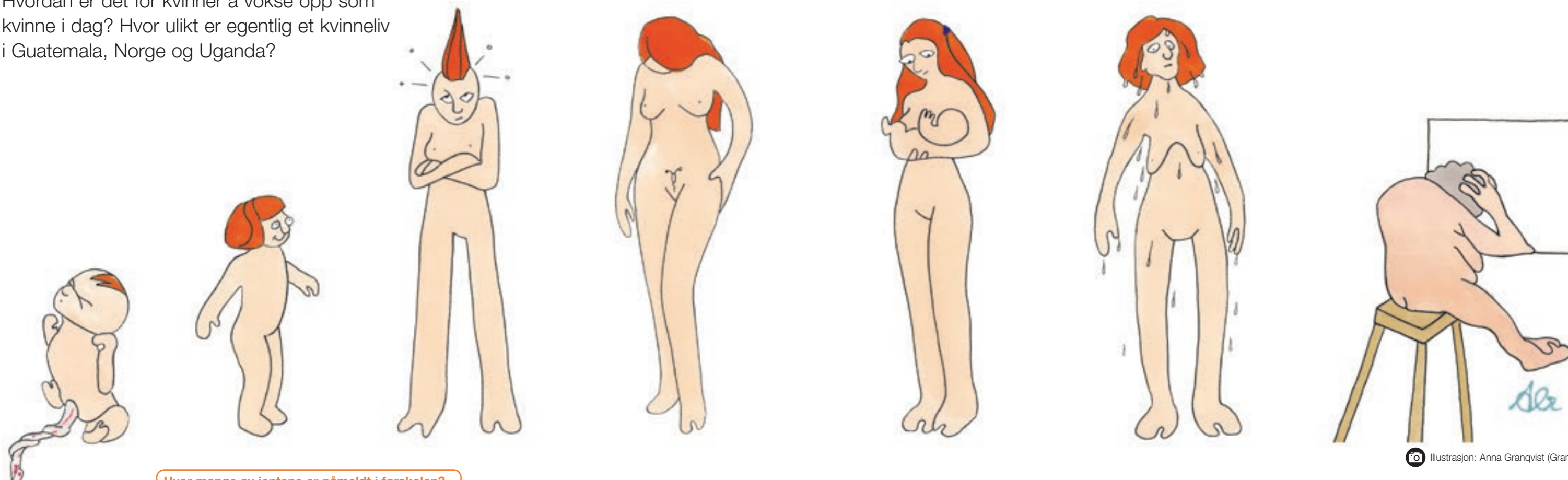
Kilde: Beregninger i Statistisk sentralbyrå.
(Avvik i sum skyldes avrunding.)

Den samiske skuespilleren Sarakka Gaup deltok på klimatoppmøtet i Paris og fortalte om en aksjon med en gruppe urfolkskvinner fra Sør-Amerika. I en stille protest sto de sammen og vevde under Eiffeltårnet. Foto: Camilla Andersen

Tre land. Tre verdensdeler. Tre livsløp.

Hvordan er det for kvinner å vokse opp som kvinne i dag? Hvor ulikt er egentlig et kvinneliv i Guatemala, Norge og Uganda?

Illustrasjon: Anna Granqvist (Granqvist.no)

Fødsel

Flere gutter enn jenter blir født.

Hvor mange av jentene er påmeldt i førskolen?

Guatemala: 44,4 prosent
Norge: 98,6 prosent
Uganda: 13,9 prosent
58 millioner barn totalt går ikke på skole i verden i dag. Mer enn halvparten av disse er jenter.

Hvor mange års skolegang har kvinner på 25 år i gjennomsnitt?

Guatemala: 4 års skolegang
Norge: 11,9 års skolegang
Uganda: 4,5 års skolegang

Når gifter de seg?

Både kvinner og menn gifter seg senere i dag. Den globale gjennomsnittsalderen for kvinner som gifter seg for første gang er 25 år.

Hva med barneekteskap?

Guatemala: Hvert år blir 4000 jenter mellom 15 og 19 år, giftet bort.
Norge: Ulovlig, men det forekommer tilfeller av tvangsekteskap ved utenlandsreise.
Uganda: 40 prosent av kvinner i alderen 20-24 var gift før de fylte 18 år.

Hvor lang arbeidsdag sammenlignet med menn?

Norge: Gjennomsnittlig 30 minutter lenger.
Guatemala og Uganda: Gjennomsnittlig 50 minutter lenger.

Yrkesdeltakelse blant kvinner fra 15 år

Guatemala: 49,3
Norge: 61,2
Uganda: 75,8

Familie

I hele verden er tre av fire aleneforsørgere kvinner. Alenemødre og eldre kvinner som bor alene har en høyere risiko for å bli fattig enn menn i samme situasjon.

Hvor mange uker minimum med lønnet fødselspermisjon for mødre?

Guatemala: 12
Norge: 35
Uganda: 10

Mødre dødelighet

Antallet kvinner som dør i forbindelse med fødsel per 100.000 levendefødte barn:
Guatemala: 140 kvinner
Norge: 4 kvinner
Uganda: 360 kvinner

Gravid

Guatemala: 4 700 jenter mellom 10 og 14 år blir gravide hvert år.

Arbeidsledighet

Det er en større sjanse for at kvinner enn menn blir arbeidsledige eller jobber ulønnet for familien.

Lønn

Globalt har kvinner i snitt 24 prosent mindre i lønn enn menn. Kvinner i utviklingsland tjener 10-30 prosent mindre enn menn. Les mer om kvinner og lønn på s. 4-5 og s. 8-9.

Fattigdom

Norge: En eldre kvinne som er 65 år eller eldre har større sjanse for å bli fattig enn en mann.
Uganda og Guatemala: Mange kvinner er ekskludert fra å ta økonomiske beslutninger hjemme hos seg selv. En av tre kvinner har ingenting å si når det skal gjøres store innkjøp til husholdningen.

Hvor mange av kvinnene mottar alderspensjon etter pensjonsalder?

Guatemala: 10,3 prosent
Norge: 100 prosent

Leveår

Guatemala: 76 år
Norge: 84 år
Uganda: 57 år

Med krigen friskt i minne

Sporene etter den 26 år lange borgerkrigen på Sri Lanka er ikke slettet. Spesielt er kvinnene i landet utsatt for stigmatisering og opplever økonomiske problemer.

TEKST OG FOTO:
LISBET JÆRE,
FRILANSJOURNALIST

«Kilinochchi – the land of hope and peace», står det ved inngangen til byen Kilinochchi, nord på Sri Lanka. Det er de militære som har satt opp skiltet, som et forsøk på å slette ut minnet av krigen. Kilinochchi i regionen Vanni var separatistbevegelsen De tamilske tigrenes (LTTE) kjerneområde. Byen ble totalt ødelagt da LTTE ble bekjempet, og de militære tok over deres områder i 2009. I dag, sju år etter, er de militæres tilstedeværelse fortsatt svært sterk. For sterk, mener sivilbefolkningen i området, som først og fremst består av den tamilske minoritetsbefolkningen.

– Det er 100 militærleirer av ulik størrelse bare i Kilinochchi-området, sier Father Thayaharan.

Han er leder for Caritas, som er den katolske kirkes hjelpeorganisasjon. Internasjonale organisasjoner ble kastet ut av Sri Lanka før hærens storoffensiv mot tamiltigerne i 2009. Den rammet sivilbefolkningen hardt, og flere titusen mennesker ble drept. Caritas var en av få organisasjoner som fikk bli, og en av de få vitnene til overgrepene som ble begått.

Militære driver med landbruk

– Før vi fikk ny president i fjor, kunne du ikke ha kommet hit. Alle ble overvåket. Folk ble stoppet på gata og spurt hvor de skulle hen og tvunget til å vise fram bildene på telefonen. I dag er overvåkingen redusert, men ingen føler seg trygge, sier Thayaharan.

President Maithripala Sirisena skal ha lovet både militær tilbaketrekning og at de militære holder seg borte fra økonomisk virksomhet i de tamildominerte nordområdene. Så langt har lite skjedd.

Når jeg tar en runde i Kilinochchis eneste hovedgate, er det militære å se over alt. Jeg ser dem på de få restauran-

tene, i butikkene, i banken. I gaten kjører de rundt i ulike kjøretøyer, noen også i traktorer.

Befolkningen i nordområdene sør for Jaffnahalvøya driver først og fremst med landbruk. Thayaharan er bekymret for at de militære, som har begynt med økonomisk virksomhet, skal ødelegge for den lokale økonomiske utviklingen. Spesielt er han bekymret for at det skal gå utover de mange kvinnene som lever av å selge landbruksprodukter.

– Inne i jungelen driver mange militære store farmer. Og siden de har fast lønn, dumper de prisene på landbruksprodukter. Det finns også eksempler på at de har startet butikker og restauranter.

Internt fordrevet fram til 2012

I Vanni-regionen nord på Sri Lanka ble svært mange kvinner enker og enslige etter krigen.

– Ingen som kommer fra dette området ble spart av krigen. Alle har de vært internt fordrevet og på flukt, og alle har de mistet noen, sier Thayaharan.

I et forsamlingshus i en liten landsby utenfor byen Kilinochchi er en gruppe kvinner samlet for å snakke om utfordringer etter krigen. Landsbyen ble svært hardt rammet, og helt fram til september 2012, levde befolkningen i flyktningleirer for internt fordrevne.

R. Jeyasutha er tamiler og oppgir som er vanlig bare forbokstaven på navnet sitt. Hun mistet mannen sin i krigen og forteller om hvordan det var å være enslig kvinne i flyktningleir.

– Det var som å være i et åpent fengsel. De kastet maten til oss, og det var den sterkeste rett som rådde. Det hendte ofte jeg ikke fikk mat.

Landsbyen består av 575 familier, 107 av disse er ledet av enslige kvinner. Halvparten mistet mannen sin under krigen.

– Det er færre jobber nå etter krigen. Før tok mennene mer ansvar for barna og familien, men nå blir de frustrerte siden det er så få jobbmuligheter. Det har ledet til andre problemer, som alkoholmisbruk og vold, sier S. Thusyanthni.

Hun er lærer og ledet en skole med 2500 elever i en flyktningleir. Hun og de andre kvinnene forsøker å skape sin egen inntekt, og Caritas er blant organisasjonene som gir dem kurs i alt fra landbruk til søm og PC-bruk.

Økonomiske problemer skaper vold

– Strukturen i lokalsamfunnet er borte, krigen har etterlatt folk med store traumer de ikke har fått bearbejdet, sier Shreen Saroo.

Hun jobber i organisasjonen Mannar development women foundation og forteller at arbeidsledigheten spesielt går utover tamilere og muslimer i landsbyen.

– Det er singaleserne som har kontroll på økonomien her. Få tamiler og muslimer får jobber i offentlig og privat sektor. Den nye jernbanelinjen mellom Colombo og Jaffna er et av mange prosjekter som er blitt kritisert for å ikke ansette tamilske arbeidere.

På Sri Lanka øker vold i nære relasjoner, og Saroo mener økningen har sammenheng med den vanskelige økonomiske situasjonen. Noen sivile organisasjoner hevder at så mange som 80 prosent av kvinnene på Sri Lanka er utsatt for vold.

Ei jente i 12-årsalderen trykker seg inntil Saroo. 12-åringen er datter til en kvinne som var offer for en gjengvoldtekt under krigen og som har vunnet en retts sak mot overgriperne. Dette er ett av få eksempler på at overgriperne er blitt stilt til ansvar. Men kvinnen står overfor et nytt problem: Mannen er voldelig og derfor har hun søkt beskyttelse. Dessuten opplever hun at det å være voldtektsoffer og være gift med et voldtektsoffer, fører til sosial stigmatisering.

– Strukturen i lokalsamfunnet er borte, krigen har etterlatt folk med store traumer de ikke har fått bearbejdet, sier Shreen Saroo (i midten). Hun jobber i organisasjonen Mannar development women foundation.

20 000 er forsvunnet

Organisasjonen Mannar development women foundation jobber blant annet med sikkerhet for kvinner som leter etter menn og sønner som er forsvunnet på grunn av krigen. Så mange som 20 000 skal være forsvunnet, og mange av kvinnene mottar trusler når de stiller spørsmål om dette.

Kurushanthan Mahaluxmy fra organisasjonen holder fram et kort der det står «Let them come home – We have waited enough». Kortet er del av en kampanje, der familiemedlemmer krever å få svar om hva som er skjedd med sine kjære.

« JEG BOR SAMMEN MED FAREN MIN, SOM ALENEMOR ER DET UMULIG Å BO ALENE. LIKEVEL BLIR JEG UTSATT FOR MYE SLADDER OG RYKTESPREDNING. »

– Mannen min ble drept da han kjørte skolebuss i 2008. Hele bussen ble sprengt av en bombe. Dette var et folkemord der singaleserne planla å drepe den tamilske

minoriteten, hvordan kan de ellers fyre løs en skolebuss, sier Mahaluxmy, og tørker tårer.

– Vi har sendt 6000 brev der vi krever å møte presidenten, men vi har ikke fått svar, sier hun med en stemme som både er sår og bestemt.

Problematisk for muslimer

Organisasjonen ønsker å jobbe mer med forsoningsarbeid mellom tamilene, singalesene og muslimene, men har foreløpig fått lite støtte til dette.

– Muslimer utsettes for mye diskriminering. De tamilske tigrene var ikke nådig mot dem. Både singalesere og tamilere her i nord har mange fordommer mot muslimer, sier Saroo, som selv er muslim.

Det er først og fremst tamilene i områdene i nord som ble rammet av krigen. Men også andre steder på øya, spesielt i grenseområdene til krigssonene, har befolkningen lidd. Sumika Perera er sosialarbeider og har intervjuet enker etter soldater i distriktet. Hun ble overrasket over hvor mange problemer enkene opplevde.

– Selv om det medfører en viss ære å være enke etter en militær, blir også de på lik linje med andre enslige kvinner utsatt for stigmatisering. Mange kvinner fortalte at når de måtte dra til militærleirene, ble de spurt om seksuelle tjenester mot betaling, sier Perera.

Hun forteller videre at mange foretrekker å skjule at de er enker og sier heller at mannen jobber i det militære. Dersom de sier at de er enker, får de for mange spørsmål,

De fleste synlige sporene etter krigen nord på Sri Lanka er fjernet, men fortsatt står det noen ruiner igjen. – Ingen som kommer fra dette området ble spart av krigen. Alle har de vært internt fordrevet og på flukt, og alle har de mistet noen, sier leder i Caritas, Father Thayaharan.

KVINNER PÅ SRI LANKA

Ifølge The Household Income and Expenditure Survey (HIES) er 1,1 millioner av 5,2 millioner hushold på Sri Lanka ledet av kvinner. Mer enn halvparten av disse kvinnene er enker. Spesielt er det mange enker blant tamilene i nord, og mange opplever økonomiske utfordringer.

I Puttalam midt på Sri Lanka bor det rundt 100 000 muslimer. Mange er internt fordrevet siden de ble fordrevet fra nord av LTTE på 1990-tallet. Ifølge en studie fra FOKUS – Forum for kvinner og utviklingsspørsmål i Sri Lanka om kvinneledede hushold i området, føler 74 prosent av de enslige kvinnene seg diskriminerte. Grunnene er at de er enslige, muslimer og internt fordrevne.

61 prosent kvinnene i studiet fra Puttalam sier at de hadde for lav inntekt til å klare seg. 29 prosent tjener mindre enn 10 000 srilankiske rupier SLR (619 norske kroner). 61 prosent tjener mellom 10 000 og 15 000 SLR (929 norske kroner).

Landkontoret til FOKUS på Sri Lanka har også levert rapporter om kvinneledede hushold i Anuradhapura og Ampar, i singalesiske og tamilske samfunn.

som for eksempel hvor de får penger fra. Et annet problem er at enkene ofte er kontrollert av mannlige familiemedlemmer eller tidligere soldater som er skadet. De fleste har ikke egen eiendom, noe som også setter dem i en vanskelig situasjon. I motsetning til tamilske kvinner som mistet mannen i krig, får disse enkene pensjon. Men det kan også by på utfordringer.

– Det at de får en pensjon gjør at de lett blir et bytte for folk som vil lure dem. Mange av dem er i midten av 20-årsalderen, og om de gifter seg igjen mister de halvparten av pensjonen.

Selvmord

Tilbake i forsamlingshuset i landsbyen utenfor Kilinochchi fortsetter diskusjonen om hverdagens utfordringer. Til slutt får den mer lavmælte Sagaymary Thevasagayam ordet.

– Jeg bor sammen med faren min, som alenemor er det umulig å bo alene. Likevel blir jeg utsatt for mye sladder og ryktespredning.

R. Jeyasutha forteller at også enker er utsatt for rykter. – Det skal ikke mye til før ryktene går og en blir klandret for å være løssluppen. Av og til får jeg lyst til å gi opp.

I hennes naboerområde har tre kvinner tatt selvmord. – Det er ikke slik at en er garantert et bedre liv om en har en mann. Mannen til en av naboene mine, en 18 år gammel jente med fire barn, var borte i to dager. Hun og barna spiste ikke på de to dagene. Da hun kom tilbake lurte hun på hvor pengene var, han var full og slo henne. Hun tok selvmord.

1 R. Jeyasutha og Sagaymary Thevasagayam kommer fra en landsby nord på Sri Lanka som ble spesielt hardt rammet av krigen. De forteller om mangel på arbeid og ofte problemer med vold og alkoholmisbruk.

2 Byen Kilinochchi var hovedsete for de tamilske tigrene og ble totalt ødelagt av krigen. I dag, sju år etter krigen, er de militæres tilstedeværelse fortsatt svært sterk.

Et tabubelagt tema for kvinnene i forsamlingshuset er seksuelt misbruk. Alle mener dette har økt mye i løpet av de siste årene. Kvinnene forteller om familieband som er blitt ødelagt, om økt alkoholmisbruk og generell mistillit. En av dem sier at hun ikke lenger har tillitt til å overlate barna til andre menn i familien.

– Presten sier vi må jobbe med forsoning i familiene, men vi sier: «Father, ring og snakk med mennene våre, de må også delta på møter». Men de møter ikke opp, sier S. Thusyanthni. □

Is there hope after Paris?

TEXT: **KATE LAPPIN**, REGIONAL COORDINATOR, ASIA PACIFIC FORUM ON WOMEN, LAW AND DEVELOPMENT (APWLD)

From a justice perspective, the Paris Climate Agreement is a failure. It fails to address climate change as a human rights and gender equality issue.

The Paris Climate Agreement has been commonly presented as a success, a triumph in multi-lateralism allowing humanity to avert catastrophic climate change. After the failures of previous negotiations it's no wonder that governments present it this way. But it would be dangerous for climate justice and women's rights movements to celebrate the deal. Instead, the failures of governments to take the urgent action required must compel us to strengthen our actions and broaden our movements. We must continue to demand that the patriarchal systems causing climate change be dismantled.

From a climate justice perspective, the agreement is a failure. It failed to address climate change as a human rights and gender equality issue. It fails to deliver justice to those who are suffering the impact of climate change most deeply or to make those who are causing climate change to provide remedies or cease polluting.

Climate change – threat or opportunity?

Climate change has been referred to as the greatest threat to human rights, to the global economy and to human civilization ever faced. At the beginning of 2016 the World Economic Forum listed Climate Change as the greatest threat to the global economy. Insurance agency Lloyds of London predicts that a “global society essentially collapses as food production falls permanently short of consumption” if current emission patterns continue unabated. But climate change could instead provide the opportunity we need to re-shape our global economic, political and social order and create sustainable, just and gender equitable futures.

Despite two decades of negotiations, culminating in the Paris Agreement in December 2015, we are on a path to warming of 3.2 to 3.7c – climate catastrophe. The Paris agreement does not bind governments to reduce emissions nor address the causes of the climate crisis.

It is clear that the climate crisis is a symptom of a deeply inequitable global economic system. Globalized neo-liberal capitalism requires economic expansion, resource extraction, increased consumption and a global regulatory environment favorable to the free-flow of capital and wealth accumulation. This economic framework is incapable of limiting climate change or the exponential growth in inequalities.

Climate change is not gender neutral

Climate change often deepens sexual and gender inequalities. Women experience climate change differently and more deeply than men. The effects of climate change “will be felt most acutely by those segments of the population that are already in vulnerable situations owing to factors such as geography, poverty, gender, age, indigenous or minority status and disability.”¹ Women in the Global South bare the greatest burden of climate change yet have contributed the least. Women who depend on

« IT WOULD BE DANGEROUS FOR CLIMATE JUSTICE AND WOMEN'S RIGHTS MOVEMENTS TO CELEBRATE THE DEAL. »

subsistence farming and agriculture are most at risk of disasters, reduced livelihoods, displacement and forced migration. “Global warming ‘is essentially a massive transfer of value from the hot parts of the world to the cooler parts of the world’²

During the negotiations governments traded away gender equality, human rights, Indigenous peoples rights, the rights of people in occupied territories and the right to Decent Work

and just transitions. Initially framing the purpose of the document, the references were removed and placed in the preamble while several other proposed references were rejected.

The agreement in Paris and its omissions

While earlier versions of the agreement included several references to climate justice and even the proposal for a ‘climate justice tribunal’, the only reference retained is a dismissive reference in the pre-ambular section ‘noting the importance for some of the concept of “climate justice”’. And perhaps this is accurate. The bedrock of justice is accountability. There can be no justice without responsibility, without remedies and without addressing and dismantling inherently unjust systems.

The failure of the agreement is illustrated by the omissions. There's no reference to fossil fuels, to historical responsibilities, to polluter pays, to remedies, to renewable energy targets, to binding emissions cuts. The only reference to compensation is one that specifically excludes compensation and responsibility. References to ‘new, additional and predictable finance’ have disappeared making climate finance dangerously vague. The agreement also failed to include phantom polluters – the military, shipping, international aviation. Military emissions have been excluded since Kyoto at the insistence of the USA. Not surprising then that the US military is the single largest consumer of energy in the world. If the US military was a country they would count 34th in world rankings – higher than the total emissions of Sweden.

Imagining sustainable economies

We need an urgent shift away from dirty economies toward clean, inclusive, equitable economies. While this will require a reduction in global consumption, it need not diminish the right to human development. This can be done by re-valuing and redistributing work, including unpaid work, by building localized energy democracy, by restoring public investment in the commons, enabling greater local production, fostering social solidarity economies and open sharing of intellectual property required for sustainable living.

With the conference in Paris sponsored by large corporations it is no surprise that the agreement failed to tackle the root cause of climate change – globalized capitalism. It is not possible to address climate change without addressing the over-consumption and entrenched political power of the world's richest 1 percent. Instead the text is littered with veiled references to false solutions that allow countries to keep emitting while offsetting emissions through untested and dangerous technology like carbon capture storage or by commercializing lands through ‘carbon sinks’ that displace women dependent on subsistence farming.

Worse still, governments are simultaneously negotiating trade agreements that make any efforts to combat climate change and end reliance on dirty fuels impossible. In neighboring Geneva governments were simultaneously negotiating the Trade in Services Agreement where ‘technological neutrality’ clauses make it impossible for countries to subsidize renewable energies or refuse to purchase dirty energy.

KLIMAAVTALEN

FRA PARIS

Ble vedtatt et dogn på overtid lørdag 12. desember 2015 under klimaforhandlingene i Paris.

Er den første rettslig bindende klimaavtale med reell global deltakelse fra alle land.

Har et overordnet mål om å begrense den globale oppvarmingen til «godt under 2 grader». I tillegg skal landene arbeide for å begrense temperaturstigningen til 1,5 grader sammenlignet med førindustriell tid.

Fastslår at alle land er forpliktet til å utarbeide nasjonale utslippsmål og oppdatere disse hvert femte år. Det er nedfelt et prinsipp om at landenes innsats skal øke over tid og reflektere deres høyeste ambisjon.

Klimaavtalen kan leses i sin helhet på nettsiden til FNs klimasekretariat.

Kilde: Klima- og miljødepartementet

¹ United Nations, Open Letter from Special Procedures mandate-holders of the Human Rights Council, “A new climate change agreement must include human rights protections for all”, 17 October 2014.

² Marshall Burke, Solomon M. Hsiang & Edward Miguel, ‘Global non-linear effect of temperature on economic production’, Nature International Weekly Journal of Science, (2015). <http://www.nature.com/nature/journal/vaop/ncurrent/full/nature15725.html>

According to Kate Lappin women experience climate change differently and more deeply than men. And women in the Global South bare the greatest burden of climate change yet have contributed the least. Photo: Christopher Hering / UN Women

Financing the shift

A just and equitable transition to sustainable economies will require large scale funding and public investment in renewable energy, public transport and adaptation. There is more wealth available now than at any time in history yet the current economic model commonly channels wealth from the public to private capital. For example, 80 percent of GHG (greenhouse gases) emissions are caused by the burning of fossil fuels while subsidies to this sector accounts for \$5.3 trillion dollars a year.³ Developing countries lose around \$100 billion per year in revenues due to tax avoidance by multinational enterprises.⁴ At least \$21 trillion dollars is hidden in offshore tax havens. Taxing these funds at 30 percent, the lowest end of advisable corporate tax regimes, would unlock \$7 trillion. Military spending amounts to \$1.78 trillion. Funds exist. The barriers to

transitioning to sustainable, equitable economies and energy democracy are political, not financial.

But Paris was not without hope. Inside and outside the negotiations civil society revealed the real answers are in energy democracy, in reconfiguring economies, in altering consumption, in changing relationships between women and men, in Development Justice. Climate change presents us with an opportunity to re-imagine economies, power and community in ways that are sustainable, gender equitable and just. We have no choice but to create that future or accept a dystopian extinction.

We have a rare opportunity to challenge the patriarchal origins of economies and societies. It will need enormous collective efforts from our movements, bravery and imagination – all in the next decade. But, as we chanted in Paris, “another world is possible”. □

³ IMF, ‘How Large are Global Energy Subsidies’, May, 2015. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=42940.0>

⁴ UNCTAD, World Investment Report, 2015 - http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf

Dissatisfied with the Paris Climate Agreement

Gloria Masula from Malawi thinks women will continue to suffer climate change effects despite Paris agreement.

TEXT: ODA GILLEBERG,
KOMMUNIKASJONSLEDER,
FOKUS

Gloria Masula (24) attended the climate summit COP21 Paris last year. As a district coordinator in Network for Youth Development (NfYD) in Malawi, she collaborated with youth and civil society networks and official delegations from Malawi. NfYD seeks to empower youth, especially young women, in areas of education, environment (climate change) and entrepreneurship.

“The Paris Climate Agreement is a good framework, but should have been legally binding” Masula says in an email.

In Paris, Masula paid special attention to negotiations on climate adaptation, loss and damage and climate finance for developing countries, especially from the youth and women’s perspective. Her task was to influence country delegates from Malawi on these issues.

“The great need for support for developing countries to adapt to climate change, was not fulfilled. The agreement states that finance will be provided to poor countries to help them cope with the effects of climate change, but many fear the support will be too little”.

Masula fears that women will continue to suffer the effects of climate change despite the Paris agreement.

“The agreement lacks binding commitment from leaders and it fails to acknowledge women’s needs. This combination means that women globally will continue to suffer from the effects of climate change”, she says.

Yet optimistic, Masula thinks that the Paris agreement may serve as guidelines for women’s involvement towards climate change mitigation and adaptation.

According to her, climate change has caused both extreme floods and drought in Malawi. Floods have left thousands of people homeless and drought has caused high levels of food insecurity and negative effects on the economy.

“Reports say that women and children are severely affected by the climate change. Careless tree cutting has left most parts of Malawi bare and more susceptible to floods. Our country need more trees, people need to stop cutting down trees without planting them back. Above all, people need climate education on top of all other climate change projects across the country”, the activist says in the email.

Gloria Masula explains how Malawi is affected by the climate change in a cartoon by Jenny Jordahl, next page. >>

I forbindelse med Klimatoppmøtet i Paris i fjor, laget designer og illustratør Jenny Jordahl tegneseriebloggen Jennysplanet.no. 24 år gamle Gloria Masula var tilstede på toppmøtet og fortalte Jenny om hvordan Malawi berøres av klimaproblemene. Jenny tegnet det hun fortalte.

Jennys planet

av Jenny Jordahl

Boktips

Torild Skard
Maktens kvinner – Verdens kvinnelige presidenter og statsministre 1960-2010
Universitetsforlaget (2012)

Det politiske lederskapet over hele verden er og har alltid vært dominert av menn. Hva skjer når mønsteret brytes, og den valgte eller utpekte statslederen er en kvinne? Hvorfor har noen kvinner engasjert seg i en tøff politisk mannsverden, og hvordan har de kommet helt til topps? Og når det er en kvinne og ikke en mann som er toppleder, spiller det noen rolle for beslutningene som blir tatt, og politikken som føres?

I boka «Maktens kvinner» presenterer pedagog, forfatter og Norges første kvinnelige lagtingspresident Torild Skard alle kvinnelige statsledere i FNs medlemsland etter 2. verdenskrig. Hun skriver om kvinnes familie, oppvekst og livsløp sammen med begivenhetene som førte til at de ble statsledere. Hva var grunnen til at de nådde så langt, og hva fikk de gjort da de havnet på toppen. Målet med boka er å øke forståelsen av de politiske systemene med sikte på en mer likeverdig deltakelse av kvinner og menn.

Boka ble tildelt prisen Outstanding Academic Title i 2015. Publikasjonen Choice (Current reviews for academic libraries) står bak den prestisjefulle lista.

Hans Morten Haugen
Kampen om utviklingen
Cappelen Damm (2015)

Hvorfor får noen stater til en positiv og inkluderende utvikling, mens andre stater opplever fattigdoms- og voldsspiraler? Bokas premisser er at enhver utviklingsprosess handler om sosial kamp mellom grupper i samfunnet. Derfor er ikke dette en harmonisk prosess. Boka retter seg mot alle som vil ha en oppdatert innføring i hva som hemmer og hva som fremmer sosial utvikling.

Luz Méndez and Amanda Carrera Guerra
Clamor for Justice
ECAP (2015)

This book documents and analyzes two major episodes of sexual violence against Guatemalan women from the Q'eqchi' people in the conflict and post-conflict stages, as well as the victims' struggles, in alliance with feminist and human rights organizations, to achieve justice. Special attention is given to the historical, social, economic and political contexts in which those crimes took place.

Chi Adanna Mgbako
To Live Freely in This World: Sex Worker Activism in Africa
NYU Press (2016)

Sex worker activists throughout Africa are demanding an end to the criminalization of sex work and the recognition of their human rights to safe working conditions, health and justice services, and lives free from violence and discrimination. «To Live Freely in This World» is the first book to tell the story of the brave activists at the beating heart of the sex workers' rights movement in Africa – the newest and most vibrant face of the global sex workers' rights struggle.

Backtalk:

It's time for action!

Among the many forms of discrimination that women across the world face, the denial of economic rights is often the most insidious. To deprive a woman of her financial independence, her ability to earn a living or right to own property, is to place her in chains from which there is virtually no escape.

Simple economics are the heart of many of the most significant challenges to gender equality. Take early and forced marriage as an example. In countries where the practice is common, you will almost always find that women's economic rights are limited. The decision to marry off one's daughter is often an economic one. With no chance of contributing financially to family life, she is seen as a burden that the family wish to offload as soon as possible. And from that moment her life is written out indelibly, her role that of mother and nothing else.

Their low status politically places women in many countries in a double-bind; when women lack equal rights economically and in the workplace, inevitably they also lack the political power that could lift them out of financial dependence and improve their legal protections. In this way, we can see that economic rights are bound tightly to political and legal rights. And it is no accident that the majority of people in the world living in poverty are women – the phenomenon known as the feminisation of poverty.

When women are economically independent, they are in a far better position not only to make decisions for themselves – about their personal goals, their lifestyles, their bodies. They are also better placed to seek changes for greater and more secure equality. Research carried out by the World Bank found that women's political par-

ticipation is the one of the best means to improve women's economic rights, with countries where at least one in four legislators are women being more likely to recognise married women as head of households and enact reforms to allow women to control assets.

Despite the Catch 22 in which many of the world's women find themselves when trying to claim their economic, political and social rights, the evidence shows that change can also be effected at an international level. The World Bank study found that in the five years following the agreement of The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) of UN, the pace of dismantling discriminatory laws globally was almost double that of the 15 years prior to ratification.

The evidence that concrete actions to improve women's economic and legal rights lead to concrete results is something that should come as no surprise to any of us. This year started with the Sustainable Development Goals coming into effect, with SDG 5 being to «achieve gender equality and empower all women and girls». Economic empowerment is a critical element of this goal, but women's participation in the global workforce has stagnated over the past two decades. To change this we need the political will to force actions that are implemented, monitored and enforced at international level. The time for talking is over. It's time for action. □

TEXT: HIBAAQ OSMAN,
FOUNDER AND CEO OF THE
NGO KARAMA IN EGYPT

B

PostAbonnement

RETURADRESSE: FOKUS
STORGT. 11, 0155 OSLO

RETSSIKKERHETENS ÅR

2016

Foto: iStock.com/idealPhoto30

60 millioner

mennesker trenger grunnleggende rettigheter

60 millioner mennesker er akkurat nå på flukt fra hjemme sine, fra klimakatastrofer, krig eller terror, i eget land eller et fremmed land.

Millioner av mennesker har mistet identiteten sin, grunnleggende rettigheter og beskyttelsen som lov og rett gir.

Vi vil bidra til å styrke rettssikkerheten deres.
Derfor går vi sammen om **Rettsikkerhetens år 2016.**

#KvinnerSammen